

VERPONDINGSKOHIER

WICHMOND 1646

INLEIDING

In het midden van de 17e eeuw werden in Gelderland de zgn. verpondingskohieren samengesteld. De verpondingskohieren vormen door de gedetailleerde gegevens die er in voor komen een belangrijke bron voor een ieder die zich bezig houdt met plaatselijk historisch geografisch onderzoek. Men vindt bijvoorbeeld gegevens over huizen en boerderijen, grondbezit, grondgebruik, tienden etc. De verponding was een belasting op alle onroerende goederen waaruit inkomsten werden verkregen en was een vervanging van de schildschatting. In de verponding was verschuldigd de 6e penning (d.i. 1/6) van de belastbare pachtwaarde van de landerijen en hoeven en de 9e penning (of 1/9) van de belastbare huurwaarde van huizen en molens. De samenstelling van de verpondingskohieren in Gelderland heeft zich uitgestrekt over de jaren 1643 tot 1651. Bij het tot stand komen van het verpondingskohier speelden de buurmeesters en zettters een belangrijke rol. Zij kenden de plaatselijke situatie en stelden de kohieren in eerste aanleg samen voor hun eigen scholtambt of stad. De kohieren zijn zeer uitvoerig. Alle onroerende goederen met de namen van de eigenaars en pachters zijn er in opgesomd.

Voor huizen in de steden en voor huizen ten plattelande, die niet als bedrijfsgebouw voor de landbouw dienst deden, mocht voor onderhoud de 10e penning (10%) van de jaarlijkse huurwaarde afgetrokken worden. Voor huizen en bedrijfsgebouwen, die met het land als een geheel verpacht waren en 150 gulden of meer aan pacht opbrachten, mocht 12 gulden afgetrokken worden. Voor pachten lager dan 150 gulden was de aftrek 'naer advenant'. Dit kwam dus neer op een aftrek voor hoeven van 8% met een maximum van 12 gulden. Voor huizen met los land mocht alleen voor het huis een aftrek plaats hebben, nl. de bovengenoemde 10e penning. Het losse land moest voor de volle pachtwaarde worden aangeslagen. Voor molens mocht de 5e penning (20%) voor onderhoudskosten in rekening worden gebracht. Landerijen of huizen die de eigenaars zelf gebruikten werden getaxeerd op grond van pacht- of huurwaarde van andere, wel verpachte of verhuurde landerijen of huizen. Bij de taxatie werd het bedrag van de schatting bepaald in guldens, stuivers en penningen (1 gl.= 20 st. en 1 st.= 12 p.). Opgaven in andere munteenheden rekende men om. Een daalder werd gerekend op 30 stuivers of 1-10-0, een ggl. (goudgulden) meestal op 28 stuivers of 1-8-0, een kgl (carolusgulden) op 1½ gulden, een phg (philipsgulden) op 12 gulden en een schilt op 1-12-4.

Voor huizen en molens werden de belastbare waarden in de linker marge van het verpondingskohier vermeld. Voor hoeven (huis plus land) en los (bouw)land werden de bedragen in de rechter marge genoteerd.

Van het totaal uit de linker marge werd de 9e penning (1/9) berekend, van dat uit de rechter marge de 6e penning (1/6). Dit waren dan de bedragen die men moest betalen.

De pachten kunnen zijn 'vrij geld' voor de eigenaar of 'onvrij geld'. In het eerste geval droeg de pachter de grondlasten (de vroegere schildschatting). Bij 'onvrij geld' werden ze door de eigenaar zelf betaald.

Als de pachter de lasten droeg, moest volgens de instructie van 1649 het betreffende bedrag bij de pacht worden geteld, daar de pacht hierdoor namelijk in feite werd verhoogd. Dit is niet altijd gebeurd.

In het verpondingskohier vindt men ook informatie over de pacht die men in natura moest betalen: de zaadpacht of garfpacht. Bij de zaadpacht werd jaarlijks een vaste hoeveelheid

graan als pacht betaald. De garfpacht bestond uit levering in natura van een bepaald gedeelte van de jaarlijkse graanoogst. Een garf is een bos of schoof van het gemaaide graan. Deze garven werden in hokken opgezet (bij rogge telkens vier bij vier). Gast of garst is de benaming van zo'n hok.

De meest voorkomende garfpachten waren de:

1: Halfpacht. De helft van de opbrengst moest worden afgestaan aan de verpachter. Vaak leverde de verpachter dan echter de helft van het zaaigoed of ook wel de mest.

2: Zware garf of garf twee op vijf. Van de vijf garsten waren er twee voor de verpachter (d.w.z. 40%).

3: Derde garf of lichte garf. Van iedere drie garven was er een voor de verpachter (33 ⅓ %)

4: Vierde garf. Van iedere vier garven was er een voor de verpachter (25%).

Uit de kohieren met de getaxeerde pacht- en huurwaarden werden z.g. maancedulen - invorderingslijsten - samengesteld, waarin bij iedere post het verschuldigde bedrag (de 6e of 9e penning) vermeld werd. De inrichting hiervan is veel eenvoudiger dan die van de oorspronkelijke kohieren. De verschillende goederen werden niet zo nauwkeurig omschreven. In plaats van de vermelding van eigenaars en pachters en de belastbare waarde van de goederen vindt men vaak slechts een opgave van de namen van hen, die de belasting betalen moesten met het verschuldigde bedrag. Deze namen behoeven niet noodzakelijk die der eigenaren te zijn. Van kerkelijke goederen wordt waarschijnlijk niet zelden de naam van de rentmeester genoemd. Wanneer de pachter de verponding droeg, is vermoedelijk slechts zijn naam vermeld. In andere gevallen worden wel twee namen genoemd, waarbij die van de degene die de verponding betaalde voorop staat. Het is dan echter niet steeds duidelijk of dit de eigenaar dan wel de pachter is.

In het verpondingskohier vindt men ook informatie over de pacht die men in natura moest betalen: de garfpacht en zaadpacht. In de maancedulen vindt men daar vrijwel geen gegevens over. De schatting van de goederen, zoals deze bij de opzet van de verponding uitgevoerd werd, is een omvangrijk en langdurig werk geweest en in latere jaren heeft men zich dan ook niet gewaagd aan een volledige herziening. In het kwartier van de Veluwe heeft men de kohieren van de aanslag, de maancedulen, telkens samengesteld aan de hand van oude, waarbij slechts kleine wijzigingen werden aangebracht. Dit is ook te zien bij de maancedule van het ampt Voorst van 1662. Hierbij zijn slechts kleine aanvullingen en correcties over de jaren 1663 en 1664 toegevoegd. Wel was het de bedoeling nieuw gebouwde huizen en nieuw ontgonnen land ook in de verponding aan te slaan, maar dit is wat de landerijen betreft slechts zeer ten dele of in het geheel niet gebeurd.

Deze latere maancedulen geven dus niet de belastbare pacht- of huurwaarde zoals de kohieren van ca. 1650 wel doen, maar alleen de bedragen die in de verponding betaald moesten worden.

Gegeven ontleend aan:

H.K. Roessingh, 1968/1969. 'Hoe zijn de Gelderse verpondingskohieren uit het midden van de 17e eeuw ingericht.' In: *Bijdragen en Mededelingen 'Gelre'*, deel 63.

H.K. Roessingh, 1968/1969. 'Garfpacht, zaadpacht en geldpacht in Gelderland in de 17e en 18e eeuw.' In: *Bijdragen en Mededelingen 'Gelre'*, deel 63.

Wichmond

Hasewolde, Caldenbach, tientbaer, uijtgesondert 2 mlr, swaere gerve, an gesaeij 11 mlr. Hoflandt X sch. weydelandt 10 koew, geltpacht 100 gl.	89-15-6. 100.
Tonnis Jonkers Hofstede, Dorth, tienbaer, an gesaeij mlr 1 sch. Hoflandt ½ sch, weydelandt 5 koew. Doet voor 't geheel 50 gl.	75.
Den Hogenkamp, Ter Vile, tientvrij, uijtgesondert ⅓ an gesaeij 7 mlr. Van dese 7 mlr bouwt Jan Ramaecker op de swaere gerve 2½ mlr. D' overige 2½ mlr worden hierna onder 't guet Keyenborch ingebracht. D'andere 2 bouwt een ander op de swaere gerve.	22-4-4. 17-15-6.
Veeeren koemate 4 koew, wordt nu gebouwt op de swaere gerve.	32.
Kuisers Hofstede, huis, hof 1 sch, Kuisers koemate 3½ koew. Doet in 't geheel 30 dlr.	45.
Bornhaver Camp, tientvrij, an gesaeij 7 mlr, weydelandt 2½ koew. Doet in 't geheel 60 dlr.	90.
Bornhaver Landt, bij de Baeckerbrugge op d'helfte gebout, an gesaeij 5 mlr de tiende voor uyt.	61-2.
Bornhaver Sluysemate, tientvry, an gesaeij 6 mlr wordt op de helfte gebout end de tiende voor uyt.	73-6-4.
KribbenCamp, Bornhof, tientbaer, an gesaeij 3 mlr. Doet 24 dlr.	36.
Jacob Cremers Kempkem an gesaeij 1 ¼ mlr, wordt op d'helfte gebout. Hierbij een kleyn Rysweertjen.	12-10.
Wullinck, Reemen, tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 11 mlr. Hoflandt X sch. Weydelandt 17 koew. Geltpacht 90dlr	88. 135.
Valckenborch, Steenberg, half tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 9 mlr. Hoflandt X sch, weydelandt 3½ koew. Noch Cappellenlandt an de Baeckerbrug 3½ koew. Geltpacht 44 dlr.	75-19-10 66.
Garstinck met de kleyne Dyckmate tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 12½ mlr, Hoflandt X sch. Weijdelandt 20 ½ koew. Heeft voor desen in 't geheel gedaen 200 dlr.	300.
De Ockhorst, Warner Corten, tientbaer, an gesaeij 12½ mlr. Hoflandt X sch. Weydelandt 10 koew. Geeft 29 mlr Rogg, 19 mlr Boeckweit. Geltpacht 24 dlr. Redelick jonck ackermael.	216-13. 36.
Brunsvelts Vicarie huis met hoflandt ½ sch, doet 2 gl 10 st. 't Huis 6 dlr. An gesaeij 1½ mlr, geeft de helfte.	2-10. 9. 16-13-3.
Ter Stege, Hoevel, tientbaer, an gesaeij 6 mlr, 1 sch. Hoflandt X sch. Weydelandt 10 koew. Getaxiert 80 gl	'62-10. 80.
Steenkamp, 't Gasthuis 4 koew, doet 27 dlr.	40-10.
Ebbinck Slach, Woeltjen, 6 koew, getaxiert op 37 dlr.	55-10.
De Wochte, Delen. Tienbaer, an gesaeij 6 mlr, hoflandt X sch. Weydelandt 11 koew. Doet in 't geheel 140 gl. Weinich ackermael.	140.
Nyemedden, an 't huis to Hackfort, an gesaeij 2½ mlr. Weydelandt 9 koew. Getaxiert 27 dlr. Reynt op de Wocht geeft voor 't saeylandt 5 mlr Roggen, 4 mlr mancksat. Eenich ackermael	40-10. 40-5.
Willem Lubberts kempken 1½ koew. Doet 12 dlr.	18.
Veeeren Brouweel 3½ koew. Doet 50 gl.	50.
Bornhaver maetjen 2 koew. getaxiert 6 dlr.	9.
Groote Lanckhorst, Henrick ter Molen, tienbaer, lichte gerve, an gesaeij 7 mlr 3 sch. Weydelandt 7 koew, Geltpacht 20 dlr. Weinich ackermael.	51-13-4. 30.
Kleyne Lanckhorst, Raesvelt, tientbaer an gesaeij 3 mlr. Hoflandt ½ sch, weydelandt 3 koew. Doet in 't geheel 40 dlt. Eenich opgaende holt.	60.
Berent Cremers Hofstede, Hasken Tijinx tientbaer, swaere gerve an gesaeij 2 mlr.	16.
Derck Coops Hofstede, tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 2 mlr 1 sch. Hoflandt X sch, Weydelandt 2½ koew. Geltpacht 20 dlr.	30.
Jochems Stede, Leijendecker, ⅔ tientvrij ⅓ tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 2 mlr, Hofland 3 spint. Weydelandt 2 ½ koew. Doet 20 dlr.	30.
Dat Eyler, een Hofstede, Hoevel, tientbaer, an gesaeij 2 mlr 1 sch. Hoflandt X sch. Doet 14 dlr.	21.

Coene Gerrits Hofstede, huis end hoflandt 2 sch. Getaxiert op 8 dlr	12.
Bolx koemate, nu Kaldenbach, 1½ koew. Doet 10 dlr	15.
Dat Ebbinck, Cloeck, tientvrij, an gesaeij 9 mlr 3 sch. Weydelandt 1 ½ koew. Doet in 't geheel 88 dlr.	132-4.
Keyenborch, Borgmr. Dedem te Zwoll. Tientvrij, an gesaeij 2 mlr, Hoflandt 2 sch. Van den Hoogencamp 2½ mlr. Van de Dyckmate 3 ½ mlr. Doet in t geheel 122 gl. Pondschatting 12 gl 11 st.	134-11.
Drosten Stede, Woeltjen, tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 3 mlr. Hoflandt 3 sch. Doet voor 't huis end hof 7 dlr. Weinich hegge holt.	24.
Den Vrussinck Camp, alias Pastoors Camp, 't Capittel, tienbaer ab gesaeij 2 mlr, Hoflandt ½ sch. Doet 9 dlr. Schoone opgaende jonge boomen.	13-10.
Vrussinck Weydeken, Reint op de Wocht 2 koew. Hoflandt 2 sch. Doet 7 dlr.	10-10.
Huirninck Slach, Bushof, tientbaer, lichte gerve, an gesaeij 3½ mlr. Weydelandt 5½ koew. Getaxiert 37 gl 10 stv.	37-10.
Dat Sticht, Noortwyck, tienbaer, lichte gerve, an gesaeij 7½ mlr. Hoflandt 1 ½ sch. Weydelandt 21 koew daarvan gebruikte de bouman 10 koew, end geeft daervoor met huis, end hof 42 dlr. D'overige 11 koew getaxiert op 44 dlr. Ackermael in de heggen.	50. 63. 66.
Gaeykes Horst, tienbaer, swaere gerve, an gesaeij 6½ mlr. Hoflandt X sch. Weydelandt onder Wychmont gelegen 10 dlr.	52. 15.
De Burle, Louwerman, tientvrij, uitgesondert 3 mlr, an gesaeij 16 mlr, wordt op de helfte gebout. En treckt d'Eygenaer den tient van 't tienvrije.	188-17-2.
HermelinckGoor, voor soo veele in Wychmont wed. Steijns, 7 koew, doet 100 gl.	100.
Hackforts Landt op 't Schaer, tientbaer an gesaeij 2½ mlr, weydelandt 3 koew. Geltpacht 27 dlr. Voor 't gesaeij 1 mlr 3 sch. Witte weyte 2 sch rogg. 9 mlr mancksaet.	40-10. 50-5-6.
Aesacks Sump, Louwerman, tientbaer licht gerve an gesaeij 3 mlr. Weydelandt 8 koew. Geltpacht 40 dlr. Pondschatting 5 gl 12 stv,	20. 65-12.
Triers Landeken, Woeltjen, 2 koew. Getaxiert 18 dlr.	27.
De Kovel, de Kerck to Wychmont 3 koew. Doet 11 dlr. Opgaende boomen.	
Boomshorst, Jan op 't Hegeken, tientvrij an gesaeij 1 mlr 1 sch. Doet 6 dlr. Weydelandt 3½ koew. Getaxiert 10½ dlr.	9. 15-15.
Hackforts koemate, tot 't huis Hackfort. 5 koew. Getaxiert 45 dlr.	67-10.
Steincamp 6 koew. Doen 50 dlr	75.
Haerenberch, 't Hospitaal, tientbaer uitgesondert 3 mlr, swaere gerve, an gesaeij 13 mlr. Hoflandt 1½ sch. Weydelandt met het Heerdtlach 16 koew. Geltpacht 139 dlr. End voor de gerve 80 dlr.	208-10. 120.
Molmans Landt in de Berge tientvrij, swaere gerve, an gesaeij 1 mlr 1 sch	11-2-2.
De Kyfshuerne 1 ½ koew. Doet 14 dlr.	21.
Slindewaters Balverden 6 koew. Doet 65 dlr.	97-10.
Timpen Mate, Jan Doucken, an gesaeij 4 mlr. Doet 37 dlr.	55-10.
De Wide kempen, Leyendecker, tientvrij an gesaeij 5 mlr Wordt op de helft gebout, de tient vooruyt.	61-5
Sticken Weerdtlach 4½ koew. Doet 35 dlr.	52-10.
Tienponte mate, Henrick Valck, tientbaer an gesaeij 2 mlr. Op d' helfte gebout.	20.
Kreyncks maetjen, Swaefken. 4 koew. Doet 40 dlr	60.
Stakebrants Weerdt met den Bloetcamp tientbaer, uitgesondert 1 mlr, an gesaeij 13½ mlr. Hoflandt 1½ sch. Weydelandt 30 koew. Doet in 't geheel 500 gl. Pondschatting 17 gl 17½ stv.	517-17½.
Veerens kempken, Woeltjen, tienbaer, an gesaeij 2 mlr 2 sch. Weydelandt 1½ koew. Doet in 't geheel 20 dlr.	30.
Cosmans kempken, Bisseem. Tientvrij swaere gerve, an gesaeij 3 sch.	6-13-3.
Raesehoorns Hofstede, huis end hoflandt 2 sch. Doet 8 dlr.	12.
Dat KilderSlach, de Stadt, tientbaer an gesaeij 3 mlr doet 38½ dlr. Weydelandt 6 koew. Doet 64 dlr.	57-15. 93.

Boerls WeerdtSlach, Raeuwers, tientbaer an gesaeij 1½ mlr. Weydelandt 3½ koew. Doet in 't geheel 26 dlr.	39.
Clocken Weerdt Slach, Jan van Essen, tientbaer, an gesaeij 1 mlr 1 sch. Weydelandt 6 koew. Doet in 't geheel 117 gl 19 st.	117-19.
Hellen WeerdtSlach, Kreijnck, tientbaer, swaere gerve, an gesaeij 3½. Weydelandt 3 koew. Geltpacht 29 dlr.	28. 43-10.
Boecops Weerdslach, Peter Becker, tientbaer, an gesaeij 2 mlr Weydelandt 5 koew. Doet 110 gl.	110.
Dat Weerdslach bij de Tolbrugge, tientbaer an gesaeij 3 mlr. gebout op d'helfte	
Steenbergens WeerdtSlach, tientbaer an gesaeij 1 mlr 1 sch. Weydelandt 2½ koew. Doet in 't geheel met de pondtschattinge 46 gl 14 stv.	66-14.
Hekerens WeerdtSlach, weydelandt met saeijlandt 4½ koew. Doet 45 dlr.	67-10.
Roschers kempken, Woeltjen, tientbaer. Lichte gerve, an gesaeij 2½ mlr. Hoflandt 1 ½ sch. Weydelandt 2 koew. Geltpacht 12 dlr.	18.
Bornhaver bosch an de Lanckhorster straete staende ongeveer op 6 mlr saetlands . Memorie	-.
Kuisers Boschken, een uitgeraedt landt tot saeijlandt gemaect, zijnde 3 mlr. Daervan bout de pachter op 't Eycler 1½ mlr, voor 9 dlr. End Gerrit op Drostenstede 1½ mlr, voor 8 dlr.	13-10. 12.
Een Gasthuis Landeken, an gesaeij 2 mlr, wordt op d'helfte gebout, de tiende voor uit, gnt Caelsacks mate, verpacht an Caldenbach voor 27 dlr.	46-10.
Bagynen Bult, het Hospitaal, tientbaer, an gesaeij 4 mlr. De gerve vercoft voor 43 dlr.	64-10.
De Speldertuyn, Schraelandt 1 koew. Getaxiert op 6 dlr.	9.
De Papenhorst, Kerckenlandt, 3 koew. Doet 10 dlr.	15.
Boonen kempken, an gesaeij 2½ mlr, wordt op d'helfte gebout, end de tient voor uit.	30-10-11.
De Dyckmate, Ter Vile, tientbaer an gesaeij 10 mlr, hier van bout de bouman op Keyenborch 3½ mlr. Die hier boven onder de pacht van Keyenborch begrepen. De resterende 6 ½ mlr worden op d'helfte gebout.	72-4-3.
De Keyser, Jan Doucken, tientbaer, an gesaeij 2 mlr 3 sch., doet jaerlix 28 dlr	30.
Doucken Weertslach tientbaer, an gesaeij 3 mlr, wordt op d'helfte gebout.	
Het Leege Doucken WeerdtSlach ongeveer 3½ koew. Doet 25 dlr.	37-10.
Dat Prummensche Maetjen, Doucke 3 koew. Doet 35 dlr.	52-10.
De Bronckhorster Mate, Douke 8 koew. Doet 100 dlr.	30.
Den Hof to Wyers, de Stadt, 1½ koew., doet 20 dlr	
Dat Gietel Goor, Hospitaal, 3 koew. Doet 32 dlr.	48.
De Groote end Kleyne Brincke, de Stadt 9 koew. Zijn in het Schependom angeslaegen.	-
Een landt bij de Brincke, gnt Prummemaetjen 3 koew. Doet 24 dlr.	36.
Wychmontse Rysweerden	
Stakebrants Rysweerden zyn jong en kleyn, daervan als noch geen profijt kan getrocken worden.	-.
Tienden onder Wychmont	
Bolcks tient, Jr Bushof, verpacht 50 dlr	75.
Capittels tient 3 dlr. ad 32 st.	4-16.
Wychmonts Pastoren tient 4 dlt ad 32 st.	6-8.
Steenbergens tient, nu de Landtrentm: Schimmelpenninck, verclaert te doen 30 dlr.	45.
Winshems tient, doet 50 gl.	50.
Summ. van Wychmont	6605-0-0.

Henrick ter Molen, Vryt op de Lanckhorst end Reint op de Wocht, als setteren in Wychmont hebben op huden den 3 Sept. bij Solemnelen Eede verclaert end behoudens dat bij haer weten uit dit Quoyer niet gelaeten oock dat de groote end pachten van alle landen end tienden daer in uitgetrocken oprechtelick hebben angeslaegen. Soo veel sij luiden hebben kunnen uitvorschen, oft na haer beste verstant oordelen, ter presentie van Heeren Commissarien.